

Lector dr. MARIA DĂRĂBANȚ

**ASPECTE ECONOMICE BRITANICE
ÎN PERIOADA 1970 - 2000**

**THATCHERISMUL - ÎNTRE DEZIDERATE
ȘI ÎMPLINIRI**

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București**

Coperta: Angelica Mălăescu

Copyright © 2010
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33,
Sector 1 , Bucureşti
Tel./Fax: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

EDITURĂ RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII
ȘTIINȚIFICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR (C.N.C.S.I.S.)

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DĂRĂBANȚ, MARIA**

**Aspecte economice britanice în perioada 1970-2000 :
Thatcherismul - între deziderate și împliniri / Maria Dărăbanț, –**
București : Editura Universitară, 2010

Bibliogr.
ISBN 978-973-749-868-7

33(420)"1970/2000"

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Universitare

Distribuție: tel/fax: (021) 315.32.47
(021) 319.67.27
comenzi@editurauniversitara.ro

ISBN 978-973-749-868-7

CUVÂNT ÎNAINTE

În istoria economiei europene Marea Britanie ocupă o poziție specială, fapt datorat locului și rolului economiei acestei țări în ansamblul continentului, dar și particularităților instituționale pe care le are. Problematica, extrem de complexă și deosebit de incitantă, examinată în prezenta teză de doctorat a constituit și constituie o temă de largă și controversată dezbatere. Diversitatea opiniilor, exprimate atât în epocă, cât și despre epocă se explică prin unghiiurile de vedere diferite, dar și prin interese de multe ori contradictorii care marchează evoluția economiei britanice și influențează nemijlocit economia europeană și mondială.

Privită în ansamblu, lucrarea *Aspecte economice britanice în perioada 1970 – 2000. Thatcherismul - întredeziderate și împliniri* cuprinde rezultatele unei cercetări deosebit de laborioase, numeroase constatări, considerații și concluzii inedite, care se sprijină pe un mare volum de informații statistice, atent selectate, dar și pe o bibliografie cuprinzătoare. Preocuparea pentru a surprinde cu acuratețe științifică și nuanțat conținutul și semnificațiile faptelor economice și politice din epocă și din lucrări despre această epocă, precum și efectele acestora, o conduce pe d-a Maria Dărăbanț, autoarea prezentei lucrări, la punerea în lumină a locului și rolului economiei britanice în arena europeană și mondială în perioada postbelică și la evaluarea corectă a potențialului acesteia. Autoarea surprinde cu obiectivitate elementele de continuitate și discontinuitate în faptele și actele economice întreprinse în perioada guvernării Thatcher, iar apelul la inducție și deducție, la metoda istorică și cea comparativă o conduce la formularea punctelor de vedere proprii și la argumentarea sistematică a acestora. Subliniez și preocuparea autoarei pentru a expune argumentat considerațiile și concluziile sale și a evita aprecieri absolutizante ori de oportunitate, precum și stilul personal, cursiv și antrenant în care este redactată lucrarea.

Considerațiile și concluziile sunt formulate cu claritate și în optică deschisă către actualitate și cerința adâncirii cercetărilor și atestă capacitatea de cercetător format a autoarei. Ele merită toată atenția din partea celor interesati de faptele, actele și ideile economice, de desfășurarea activităților și politicilor economice din lume și din țara noastră.

Lucrarea, credem noi, poate fi deosebit de utilă pentru studenți, masteranzi, doctoranți și cercetători din lumea economică.

Prof.univ.dr.Maria Mureșan
Academia de Studii Economice din București

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	3
INTRODUCERE	7
CAPITOLUL I: SITUAȚIA ECONOMIEI MARII BRITANII LA ÎNCEPUTUL ANILOR'70 AI SECOLULUI TRECUT	11
1. Situația internațională după cel de-al Doilea Război Mondial	11
2. Marea Britanie după cel de-al Doilea Război Mondial. Reconstrucția postbelic	15
2.1. Alegerile din Marea Britanie imediat după război	17
2.2. Statul bunăstării sociale	18
2.3. Măsurile de naționalizare ale guvernului Clement Attlee	19
2.4. Protecția socială	20
2.5. Reconstrucția postbelică. Principalii indicatori economici	23
2.6. Datoriile și deficitul bugetar al Marii Britanii	25
2.7. Criza dolarului	29
2.8. Poziția Marii Britanii pe plan internațional	29
2.8.1. Situația Commonwealthului și a Irlandei de Nord	30
2.8.2. Relațiile internaționale	30
3. Decada anilor '50	32
3.1. Contextul politic intern și internațional	32
3.2. Contextul economic	35
3.3. Frământări în blocul comunist	40
4. Decada anilor '60	41
4.1. Laburiștii la putere	44
4.1.1 Prima criză valutară din noiembrie 1964	45
4.1.2. Evoluția lirei sterline în perioada 1965-1966	46
4.1.3. Planul Național	48
4.2. Concluzii referitoare la guvernarea laburistă din 1964-1970	49
4.3. Concluzie asupra anilor '60	51
5. Decada anilor '70	51
5.1. Situația Marii Britanii prin prisma principalilor indicatori economici	52
5.2. Guvernarea conservatoare din perioada 1970-1974	56
5.2.1. Confruntarea dintre guvern și sindicate	57
5.2.2. Relațiile internaționale	58
5.3. Guvernarea laburistă	59
6. Concluzii	63
CAPITOLUL II: MĂSURI ECONOMICE ADOPTATE ÎN PERIOADA GUVERNĂRII THATCHER	64
1. Personalitatea Doamnei Margaret Thatcher	64
2. Thatcherismul	65
3. Primul mandat Thatcher. Măsuri economice și direcții de acțiune.	70
3.1. Lupta cu inflația	72
3.2. Politica monetară. Bugetul din anul 1980.	75
3.3. Politica fiscală. Bugetul din anul 1981.	77

3.4. Sfârșitul primului mandat. Bugetele pe 1982 și 1983	80
4. Cel de-al doilea mandat al Doamnei Thatcher	81
4.1. Conflictul Falkland	81
4.2. Fluctuația lirei sterline	82
5. Guvernarea Thatcher la cel de-al treilea mandat	84
6. Evoluția economică a decadiei 1980 sub aspectul principalilor indicatori economici	87
7. Politica socială Thatcher	91
8. Principalele măsuri economice din perioada guvernării Thatcher	100
8.1. Privatizarea	101
8.1.1. Efectele privatizării	107
8.1.2. Concluzii asupra privatizării	110
8.2. Reforma educației	112
8.3. Politici economice nepopulare de la sfârșitul guvernării Thatcher	118
9. Relația specială Thatcher-Reagan	121
9.1. Similitudinile pe plan economic. „Reaganomics”	121
9.2. Similitudinile pe plan politic. Doctrina Reagan	123
9.3. Concluziile subcapitolului	127
10. Chestiunea europeană	128
10.1. America sau Europa?	129
10.2. Margaret Thatcher și Europa	130
10.2.1. Negocierea participării la bugetul comunitar	131
10.2.2. Liberalizarea pieței comunitare	134
10.2.3. Marea Britanie și „ceilași”	136
10.3. Chestiunea europeană la final	141
10.4. Marea Britanie un partener european dificil?	143
11. Sfârșitul guvernării Thatcher	145
12. Concluzii. Thatcherismul între succese și neîmpliniri	148
 CAPITOLUL III: EFECTELE ECONOMICE IMEDIATE ALE MĂSURILOR ADOPTATE ÎN EPOCA THATCHER ȘI EFICIENȚA LOR PE TERMEN LUNG	154
1. Exit Thatcher, enter Major!	155
2. Începutul guvernării John Major	155
2.1. Contextul internațional	156
2.2. Contextul intern	158
3. Guvernarea Major	159
3.1. Situația economică	160
3.2. Aspecte politice	163
4. Vremea laburiștilor	165
4.1. O nouă stare de spirit	165
4.2. Tony Blair la conducere	166
4.3. Aspecte economice britanice între 1997 și 2000	168
4.4. Concluzia guvernării Blair în perioada 1997-2000	175
5. Concluziile perioadei post-thatcheriste	176
 CONCLUZII	177
BIBLIOGRAFIE	180
ANEXE	187

INTRODUCERE

Lucrarea de față își propune să facă o amplă trecere în revistă, a principalelor evenimente de natură economică care au marcat Marea Britanie în perioada 1970-2000.

Centrul de maximă rezonanță, atât în lucrările din epocă și cele despre epocă, cât și în memoria afectivă a celor care au experimentat direct această perioadă este, fără îndoială, perioada Thatcher, adică 1979-1990. Figură deopotrivă controversată și admirată, „Doamna de Fier” a Marii Britanii a fost reprezentativă pentru anii '80 ai secolului trecut, generând un adevărat curent de idei și fapte economice în epocă. Imaginea ei străbate cele trei decenii la care ne referim ca un zid chinezesc al vieții sociale, politice și economice în ante- și post- „thatcherism”.

Nu este, prin urmare, surprinzător interesul încă viu pe care îl generează epoca și persoana deopotrivă, mai ales că, într-o oarecare măsură, limitele se confundă. Respectată sau privită cu reținere, iubită sau hulită, Margaret Thatcher este un nume care nu lasă pe nimeni insensibil, un nume care încă declanșează și, probabil va mai declanșa pentru mult timp de acum încolo, reacții dintre cele mai diverse.

Noutatea în domeniu adusă de lucrarea prezentă o constituie însuși subiectul și perioada abordată, fiind pentru prima dată în literatura de specialitate din România când evoluția economică a Marii Britanii din ultimele decenii ale secolului trecut este surprinsă distinct în aspectele ei esențiale.

Lucrarea este structurată pe trei capitoare, aşa cum este evidențiat în Cuprins. Primul capitol, intitulat *Situația economiei Marii Britanii la începutul anilor '70 ai secolului trecut*, analizează perioada premergătoare deceniului şapte al secolului trecut. Aici se detaliază principalele evenimente care au marcat epoca de după cel de-al Doilea Război Mondial, implicațiile lor atât imediate, cât și de durată în principal pe plan economic și, secundar, pe plan social. Regăsim aici încercarea de renaștere a statului britanic profund afectat de cea de-a doua mare conflagrație mondială, un stat care, în contextul noii ordini economice și politice, nu își mai regăsește puterea de odinioară și nici poziția de lider european și mondial incontestabil. Pe fondul destrămării imperiului colonial care îi asigurase, până la cel de-al Doilea Război Mondial, statutul de putere internațională de primă mărime, Marea Britanie se confruntă cu privațiuni economice amplificate de efortul de război care îi secătuise profund resursele umane și materiale. Sunt prezentate guvernările alternative laburiste și conservatoare în contextul încercării de a menține și a întări statul bunăstării sociale.

Evoluția pe plan intern a Marii Britanii este, începând cu această perioadă, tot mai mult marcață de cursul evenimentelor externe. În pofida insularității geostrategice a țării care îi permisese, până la acea epocă, luxul unei „splendide izolări”, Marea Britanie se vede nevoită de a deveni, din ce în ce mai mult, parte a unui continentalism european care îi displace, dar pe care trebuie să îl acorde, prefațând astfel viitoarea apartenență „de facto” la Uniunea Europeană. În acest

sens, Planul Marshall este, considerăm noi, primul semnal că viitorul națiunilor europene este cel al unității și al „comunității” statelor.

Situată internațională a epocii este fundamental marcată de împărțirea lumii în cele două mari blocuri de influență, cel communist, pe de o parte, și cel capitalist, pe de alta. Vremea în care un anume stat european putea dicta un demers, fie el economic, politic sau militar a apus definitiv. Statele lumii și, prin excelență cele europene, devin parte a unui întreg în care evenimentele se întrepătrund creând efecte cu impact internațional resimțite ca atare. De altfel, fenomenul a și primit, ulterior, un nume, acesta fiind *globalizare*.

Cel de-al doilea capitol, intitulat *Măsuri economice adoptate în perioada guvernării Thatcher* este cel mai amplu și, totodată punctul de impact maxim al lucrării și se concentrează asupra analizei perioadei de guvernare Margaret Thatcher din Marea Britanie. Sunt prezentate principalele măsuri economice care au marcat această perioadă de unsprezece ani constituită ca un record absolut al secolului XX, atât prin durata cât și prin continuitatea sa. Considerăm că nu doar acest aspect temporal s-a înscris drept memento pentru posteritate, ci însăși forța cu care guvernarea Thatcher a amprentat întreaga viață britanică reprezintă un moment de cotitură în istoria modernă universală. Impactul pe care l-au avut măsurile economice adoptate de-a lungul guvernării „Doamnei de Fier” se resimte până în zilele noastre și nu doar la nivelul Marii Britanii, ci chiar la nivel internațional.

Ancorarea vieții britanice în realitățile internaționale ale vremii este cu atât mai pregnantă cu cât putem face o trimitere punctuală la legătura specială pe care Margaret Thatcher, ca prim-ministru britanic, a avut-o cu Ronald Reagan, președintele Statelor Unite ale Americii. Acestui aspect îi dedicăm un subcapitol aparte din cadrul celui de-al doilea capitol al lucrării noastre. Tratarea sa constituie în sine o premieră în literatura de specialitate din România.

Un loc aparte în economia celui de-al doilea capitol îl deține problema europeană care, la peste treizeci de ani distanță de la evenimente, își păstrează actualitatea, într-un inedit paradoxal punctat de reiterări care aduc pe frontispiciul agendei europene un numitor comun al cărui coeficient de diversitate îl constituie, în zilele noastre, doar prefixul unui nou mileniu.

În finalul celui de-al treilea capitol facem o retrospectivă a celor unsprezece ani de guvernare Thatcher, o analiză a succeselor și neajunsurilor perioadei respective. Nu trebuie uitat, însă, faptul că acum ia sfârșit mai mult decât o guvernare, mai mult decât un deceniu. Se încheie un întreg capitol al istoriei universale, se încheie Războiul Rece, se încheie o eră de confruntări sumbre și tensiuni care, din fericire, și-au găsit o supapă de defulare nonagresivă. „Zidul Berlinului” cade, comunismul cade, Margaret Thatcher cade și ea. Nu cu acceași forță, e adevărat, dar în virtutea acelorași legi care încheie un ciclu de evoluție și marchează un nou început.

Al treilea capitol, intitulat *Efectele economice imediate ale măsurilor adoptate în epoca Thatcher și eficiența lor pe termen lung* analizează principalele

evoluții economice ale Marii Britanii după guvernarea Thatcher, sub aspectul urmărilor pe termen lung a măsurilor thatcheriste, mai exact, perioadele aflate sub conducerea lui John Major, respectiv Tony Blair.

Putem comenta, fără teama de a prejudicia în vreun fel imaginea conservatorilor, că John Major a fost o soluție, în mare parte, de compromis, în condițiile în care o întreagă țară nu mai făcea față ritmului de „alergător de cursă lungă” pe care Margaret Thatcher îl impusește unei întregi economii naționale. Prin urmare, faptul că îl considerăm pe John Major ca un „respiro” necesar în viața economică și socială britanică de la începutul deceniului al nouălea al secolului trecut nu are nici cea mai mică trimitere peiorativă.

Venirea la putere a laburiștilor sub conducere lui Tony Blair marchează o nouă eră în evoluția economică a Marii Britanii. Noua mișcare laburistă, sau „the new labour” cum singuri se autoîntitulează, aduce un suflu nou în viața economică, politică și socială a țării. Asistăm la o deschidere și o transparentă demne de o reală democrație și în conformitate cu principiile de stânga în cea mai reală acceptiune a termenului. Deși de o orientare cu totul diferită față de cea a conservatorilor, laburiștii continuă, în majoritatea domeniilor transformările economice inaugurate de Margaret Thatcher. De ceea, considerăm noi că, adevăratul urmaș al lui Margaret Thatcher a fost, nu John Major, ci însuși Tony Blair.

Dacă tema abordată constituie, în sine, o provocare prin interesul încă viu pe care îl generează, atât în mediile de specialitate, cât și în cele neacademice, resursele bibliografice aferente sunt deosebit de vaste, necesitând o selecție riguroasă și atentă, dar, mai ales, imparțială. În acest sens, s-au dovedit a fi de un real folos statisticile guvernamentale britanice, statisticile OCDE, datele puse la dispoziția publicului de Parlamentul britanic, precum și arhivele Thatcher, Reagan și Churchill.

Culegerea, selectarea și interpretarea datelor statistice alături de analiza fenomenelor socio-economice au cumulat un efort laborios și de durată care s-au concretizat sub forma lucrării de față.